

Rapport – bidragsöversyn av bidrag i Österåkers kommun

Inledning

För några år sedan genomfördes en förändring i bidragssystemet i Österåker kommun för barn- och ungdomsföreningar. Man gick från ett bedömningssystem till ett mer reglerat aktivitetsbidrag och anläggningsbidrag.

Från kommunens Idrotts- och friluftsans har uttryckts ett önskemål om nolltaxa. En separat nolltaxeutredning har genomförts som visar att det finns både fördelar och nackdelar med nolltaxa. I Österåkers kommun beslöt man att genomföra en bidragsöversyn under 2016 för att synliggöra de bidrag som betalas ut idag och därmed bättre kunna bedöma var eventuella förändringar och satsningar ska genomföras.

Uppdraget om att genomföra en bidragsöversyn gavs från Kommunfullmäktige till Kultur- och fritidsnämnden med lydelsen ”... uppdrag att genomföra en total översyn av de bidrag som betalas ut inom Kultur- och fritidsnämndens ansvarsområde i samband med budget 2017.”.

Rapportens förutsättningar, omfattning och begränsningar

Redan inledningsvis blev det tydligt att det var svårt att endast titta på de bidrag som betalas ut från Kultur- och fritidsnämnden. Bidrag till föreningslivet betalas ut på olika sätt och från olika håll i kommunen till föreningslivet, till exempel direkt från Kommunstyrelsen, Socialnämnden samt Kultur- och fritidsnämnden. Detta gör det svårt att få en helt samlad bild av det bidrag som betalas ut till föreningslivet.

Tydligast struktur är det för de bidrag som går till barn- och ungdomsföreningar och för det har Kultur- och fritidsnämnden tydliga riktlinjer. Fokus i rapporten blir på de resultat som tydligast går att härleda till den verksamheten, även om vi går in på bidrag till andra kategorier för att sträva efter en helhetsbild.

Österåkers kommun saknar en gemensam definition av vad föreningsbidrag är för något och vem det egentligen kan delas ut till. Det bidrar till att det är svårt att fullt ut kartlägga kring vilka bidrag som betalas ut och vad det betalas ut till. Att det inte finns någon samlad terminolog, eller gemensam definition, bidrar till svårigheten att följa upp.

På grund av detta är därför rapporten inte en heltäckande analys av föreningsbidragen men ger en bild av hur det såg ut bokföringsåret 2015. Utifrån rapporten finns det slutsatser som går att göra, men också slutsatser som helt enkelt inte går att dra då det kommer behövas ytterligare kartläggningar.

Vad är en förening

Skatteverket har en definition av vad en förening är: "En förening är en sammanslutning av fysiska och/eller juridiska personer som tillsammans verkar för ett gemensamt ändamål. De vanligast förekommande typerna av föreningar är de ideella- och ekonomiska föreningarna. Det finns även andra föreningar som är grundade på särskilda lagar, förordningar eller föreskrifter. En förening är en juridisk person om den har styrelse, stadgar och medlemmar. För vissa föreningar som exempelvis de ekonomiska föreningarna, krävs även en registrering hos Bolagsverket."

I rapporten utgår vi från att föreningslivet anses vara en viktig del av samhället och att det även uppfattas så av kommunens beslutsfattare. För barn och unga är föreningarna den största strukturerade verksamheten utöver skola och familj som ger en kvalitativ verksamhet. Via föreningslivet får individer möjlighet att tillsammans organisera sig för att gemensamt kunna åstadkomma något som ger mening och livskvalitet. Demokratiskolning, fysiskt och mentalt välmående, skolning i social samvaro, kunskap i ledarskap är alla inbyggda parametrar i ett väl fungerande föreningsliv.

Vad bidrag kan betalas ut till

Kommunallagen är tydlig i frågan om vad kommunen kan stödja, eller inte stödja med bidrag. I kommunallagens 2 kap. 8 § står:

”Kommuner och landsting får genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen eller landstinget.

Individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare får lämnas bara om det finns synnerliga skäl för det.”

Den återgivna bestämmelsen tar sikte på stöd till näringslivet (i princip kommersiell verksamhet). Bidrag (stöd) kan däremot betalas ut till ideell verksamhet utan konflikt med den återgivna bestämmelsen. Det lättaste och mest transparenta sättet att säkerställa att verksamheten är ideell inom fritidssektorn är om den genomförs av en

ideell förening. Det ska dock poängteras att inte heller det är någon garanti då även ideella föreningar kan bedriva affärsmässig verksamhet (t.ex. vissa elitidrottsföreningar).

För att säkerställa att verksamheten är ideell och att den bedrivs på demokratiska grunder ska föreningen ansöka om att bli godkänd av Kultur- och fritidsförvaltningen som bidragsberättigad förening i kommunen. Först då har man egentligen rätt att åtnjuta exempelvis subventionerade lokalhyror, aktivitetsbidrag med mera.

Tydligast följs kommunallagen på barn- och ungdomssidan som till största del består av föreningar från idrottsrörelsen. Där finns där en stark riksorganisation och föreningsstrukturen är enkel, vilket också gör efterlevnaden enklare. Minst tydlig efterlevnad ser vi på kultursidan, troligen för att det inte alltid finns den starka traditionen med tydlig föreningsstruktur.

Detta är dock svårt att undersöka då det egentligen inte finns något uppdaterat register kring vilka föreningar som är bidragsberättigade i kommunen. Stickprov från den senaste tio-årsperioden har visat att bidrag ibland delats ut till enskilda näringsidkare. Omfattningen har inte varit särskilt stor och de arrangemang det har handlat om har inte bedömts som vinstdrivande.

Att det i kommunen förekommer arrangemang som inte bedrivs ideellt kan ur ett fritidsperspektiv också ses som viktigt, men den verksamheten bör då antingen köpas in i enlighet med gällande konkurrens- och upphandlingsregler eller bli föremål för sponsring. Rapporten berör inte dessa områden.

Under 2015 och 2016 har Kultur- och fritidsförvaltningen, på uppdrag av Kultur- och fritidsnämnden, arbetat för att renodla att bidragsgivningen till att omfatta ideella föreningar. Kvar står då utmaningen att skapa bra och tydliga riktlinjer för inköp av exempelvis kulturarrangemang av professionella aktörer, men att också skapa resurser för den typen av inköp.

Kommunens föreningsbidrag

Bidrag till föreningslivet betalas ut från olika nämnder i kommunen, Kultur- och fritidsnämnden, Socialnämnden och Kommunstyrelsen.

Bidrag som betalas ut från Kultur- och fritidsnämnden

Bidrag betalas ut på delegation av Kultur- och fritidsförvaltningen och i de flesta fall ansöks och betalas bidragen ut enligt fastställda principer. De är:

- Aktivitetsbidrag - Aktivitetsbidraget delas ut till föreningar som bedriver verksamhet för barn och ungdomar mellan 3-20 år. Man delar ut för både sammankomst och för deltagare.
- Anläggningsbidrag - För de barn- och ungdomsföreningar som äger och/eller driver sina egna anläggningar finns det ett anläggningsbidrag att söka.
- Subventionerad hallhyra - Alla idrottshallar, planer och kommunens teater subventioneras för föreningslivet. Som ideell förening betalar man alltså inte marknadsmässig hyra för lokalerna. Lägst taxa har barn- och ungdomsföreningar samt seniorer.
- Kulturevenemangsbidrag - Föreningar som vill producera ett kulturevenemang i Österåker kan söka Kulturevenemangsbidrag. Evenemang som involverar professionella kulturaktörer prioriteras.
- Projektbidrag Kultur för äldre - Bidraget ska möjliggöra tillfälliga projekt som ligger utanför den ordinarie verksamheten. Pensionärsföreningar och ideella föreningar i Österåkers kommun, där majoritet av medlemmarna är över 65, kan söka bidraget. Bidraget kom till 2016.
- Verksamhetsbidrag Kultur för äldre - Verksamhetsbidraget är ett grundbidrag för den ordinarie verksamhet som riktar sig till föreningens medlemmar. Pensionärsföreningar och ideella föreningar i Österåkers kommun, där majoritet av medlemmarna är över 65, kan söka bidraget. Bidraget kom till 2016.
- Bidrag till kulturförening – Utbetalas i begränsad omfattning, då tydliga riktlinjer saknas. Har under de senaste åren främst utgått till föreningar som ersättning för medverkan i offentliga arrangemang, exempelvis Midsommarfirande.
- Bidrag till lokalhistorisk forskning – har beviljats till kommunens hembygds- och konstföreningar för olika typer av dokumentation och utställningsverksamhet.
- Bidrag till studieförbund - Studieförbunden som är verksamma i Österåkers kommun kan söka studieförbundsbidrag. Detta bidrag baseras på antal studietimmar.
- Stöd till ungas organisering - För att unga ska uppleva kraften och möjligheten kan de söka stöd till ungas egen organisering, utan att vara en etablerad ideell förening. Detta fungerar som ett projektstöd. Bidraget kom till 2016.

- Inkluderingsbidrag - För de ideella föreningar som genomför projekt eller utvecklar sin verksamhet för att främja inkludering och integration. Detta bidrag kan söka alla ideella föreningar i Österåkers kommun. Bidraget kom till 2016.
- Lovbidrag - Kommunen vill kunna erbjuda kostnadsfria aktiviteter under utvalda lov och föreningar som anordnar prova-på-aktiviteter under dessa lov kan söka bidraget. Detta bidrag kan sökas av alla ideella föreningar i Österåkers kommun. Bidraget kom till 2016.

Bidrag som betalas ut av kommunstyrelsen

Bidragen som betalas ut från kommunstyrelsen sker via olika förvaltningar. Detta sker dels på delegation, av gammal hävd, eller politiska beslut.

Kommunikationsenheten betalar ut bidrag som rör det finska förvaltningsområdet. Detta är:

- Bidrag för att befrämja det finska språket och kulturen – Bidraget saknar riktlinjer men har under de senaste åren tillfallit Åkersberga finska förening för evenemang för målgruppen.

Från Samhällsbyggnadsförvaltningen utgår också ett indirekt bidrag i form av subventionerade arrenden:

- Subventionerade arrenden - Många ideella föreningar som äger byggnader har det på mark som arrenderats av kommunen. Dessa arrenden är mycket lägre än vad som kan anses marknadsmässigt. För detta finns inga klara riktlinjer och det är inte ett tydligt och öppet ansökningsförfarande.

Från Kommunstyrelsens kansli utgår också bidrag med utgångspunkt från politiska beslut. Dessa rör föreningsars anläggningar:

- Kommunstyrelsens anläggningsbidrag – Dessa bidrag betalas utifrån politiska beslut som omfattas av riktlinjer. Detta bidrag söks genom att föreningar tar kontakt med kommunen.

Bidrag som betalas ut från Socialnämnden

En gång om året kan föreningar söka bidrag från Socialnämnden. Detta sker enligt öppet förfarande enligt riktlinjer och när det är möjligt för föreningarna att söka annonseras detta ut:

- Socialförvaltningens föreningsbidrag - Dessa bidrag kan sökas av de ideella föreningar som arbetar inom den sociala sektorn. Exakt vad som menas med

social sektor är en tolkningsfråga. Enligt beslut av nämnden betalas en viss del av bidragen ut till vissa mottagare utanför ansökningsförfarandet.

Relaterade undersökningar och enkäter

Utredning av kontanta bidrag och lokalsubventioner i Österåkers kommun 2015.

Utvärderingsringen har på uppdrag av Kultur- och fritidsförvaltningen genomfört en kartläggning över kontanta bidrag och lokalsubventioner till föreningslivet i kommunen. De kontanta bidragen och uppgår till cirka 6 mnkr som i sin tur är indelade verksamhetsrelaterade (tex aktivitetsbidrag) (3,6 mnkr) och lokalrelaterade (tex anläggningsbidrag) (2,4 mnkr) bidrag. Lokalsubventioner uppgår till cirka 6,5 mnkr och det totala stödet till föreningslivet uppgår alltså till cirka 12,5 mnkr

Den totala kommunala bruttokostnaden för de tider som föreningslivet disponerar i hallar uppgår till ungefär 8,7 mnkr. Subventionen, på 6,5 mnkr, är då för föreningen ungefär 75 % av den kommunala kostnaden.

De tio föreningar som fått mest lokalsubvention procentuellt är listade i tabell 1.

Tabell 1. Här är de tio föreningar som har högst kommunal subvention i kr listade. Observera att det har en direkt relation till hur många timmar som är bokade, dvs hur stor verksamhet man har.

Förening	Bokade timmar	Inbetald hyra	Kommunal bruttokostnad	Kommunal subvention i kr	Kommunal subvention i %
Åkersberga Innebandyförening	3 227	372 170 kr	1 743 928 kr	1 371 758 kr	79 %
IFK Österåker Vikings	1 777	345 936 kr	1 580 435 kr	1 234 499 kr	78 %
IFK Österåker Konstakning	1 048	189 550 kr	1 046 471 kr	856 921 kr	82 %
Åkersberga Basket UF	1 528	252 060 kr	883 677 kr	631 617 kr	71 %
IFK Österåker FK	1 987	199 323 kr	660 756 kr	461 433 kr	70 %
Åkersberga Handbollklubb	1 223	217 653 kr	558 911 kr	341 258 kr	61 %
Åkersberga Bollklubb	1 216	91 310 kr	386 120 kr	294 810 kr	76 %
Österåkers Trampolinförening	689	38 300 kr	263 887 kr	225 587 kr	85 %
East Coast Cheerleaders	781	46 009 kr	253 298 kr	207 289 kr	82 %
Roslagens IF	406	60 604 kr	223 129 kr	162 525 kr	73 %

En del föreningar betalar mer i hyra än vad man får i bidrag. Till exempel så har Åkersberga innebandyförening 210 168 kr i bidrag per år men betalar 372 178 i hyra. Det finns fler föreningar där det förhållandet råder, men även det motsatta. Detta kan till viss del hänga ihop med att en del lokaler är dyrare än andra. De objekt som är mest subventionerade syns i tabell 2.

Tabell 2. Här syns till vilken grad de olika objekten är subventionerade samt vilken hyra som betalats in.

Huvudobjekt	Bokade timmar	Inbetald hyra	Kommunal bruttokostnad	Kommunal subvention i kr	Kommunal subvention i %
Sporthallen ishall 1	2 015	441 952 kr	2 125 825 kr	1 683 873 kr	79 %
Sporthallen A-hall	1 619	195 746 kr	1 142 661 kr	946 915 kr	83 %
Sörahallen A-hall	1 798	316 735 kr	1 118 045 kr	801 310 kr	72 %
Sporthallen B-hall	2 076	149 226 kr	795 108 kr	645 882 kr	81 %
Hackstahallen	1 709	305 866 kr	780 785 kr	474 919 kr	61 %
Träsättrahallen	1 398	239 680 kr	683 379 kr	443 699 kr	65 %
Sporthallen ishall 2	810	93 534 kr	501 081 kr	407 547 kr	81 %
Röllingby Konstgräs 11-manna	985	68 002 kr	343 592 kr	275 590 kr	80 %
Sörahallen B-hall	1 518	75 900 kr	265 650 kr	189 750 kr	71 %
Skärgårdsstad Gymnastiksal	962	77 640 kr	245 310 kr	167 670 kr	68 %
Sporthallen ishall 1	2 015	441 952 kr	2 125 825 kr	1 683 873 kr	79 %

Anläggningsbidraget i Österåkers kommun

Som komplement till Utvärderingsringens kartläggning tydliggör vi också i rapporten anläggningsbidraget i Österåkers kommun 2015. När föreningar som äger och/eller driver egna anläggningar söker anläggningsbidrag, fyller de i kostnader och intäkter på en blankett. Det finns inte riktigt några klara riktlinjer för vilka kostnader och vilka intäkter som ska redovisas vilket gör att föreningarna gör på lite olika sätt, till exempel gällande löner, medlemsavgifter med mera. Det finns inte heller några klara riktlinjer kring hur stort bidraget ska vara i förhållande till kostnaderna och intäkterna. Nivåerna utgår från de summor som delades ut i och med förändringen i bidragssystemet som genomfördes.

I tabell 3 visas det kontantbidrag som ges till föreningarna som äger/driver egna anläggningar men det framgår inte till vilken grad som föreningarna har subventionerade arrenden.

*Tabell 3. Anläggningsbidrag till föreningar som äger eller hyr samt hur många procent av kostnaderna som bidragen täcker. *Friskis & Sveltis uppbär anläggningsbidrag men rapporterar ett överskott i intäkterna. **Åsätra MK rapporterade för 2015 jä kostnader och stora intäkter, därav blir procenttalet högt för 2015, men var för 2015 en anomali.*

Kostnader summa	Förening	Anläggningsbidrag	%
-3 089 000	Friskis & Sveltis	30 000	*
129 057	Ljusterö IS	80 000	62
53 000	Roslagens jiu-jitsu klubb	35 000	66
105 908	Roslagskulla IF	65 000	61
47 000	Skärgårdens Rodel- och källklubb	30 000	64
507 000	Skånsta Ryttare	170 000	34
281 906	Åkersberga Bollklubb	150 000	53
92 000	Åkersberga Golfklubb	30 000	33
123 996	Åkersberga Judoklubb	35 000	28
287 000	Åkersberga Tennisklubb	160 000	56
47 500	Åsätra MK	60 000	126
136 395	Österåkers Scoutkår	70 000	51
93 500	Österåkers Sportfiskeklubb	30 000	32

Utredning gällande behov av fritidsverksamhet för barn och unga med funktionsnedsättning

På uppdrag av dåvarande Kultur- och utbildningsnämnden genomförde förvaltningen en utredning gällande fritidsverksamhet för barn och unga med funktionsnedsättning. Utredningen visade att av 49 föreningar var det tre stycken som genomförde riktad verksamhet till målgruppen. För att åstadkomma ett större utbud av både riktad och inkluderande verksamhet föreslog utredningen följande åtgärder:

- Aktivitetsbidraget till barn- och ungdomsföreningar kompletteras med höjt bidrag till de aktiviteter föreningar genomför som är speciellt riktade till barn- och unga med funktionsnedsättning. Detta skapar både motivation och ger ökade möjligheter till uppföljning.
- Genomföra utbildningsåtgärder i kommunen för fritidssektorn för att minska osäkerheten i mötet. Detta ger föreningar och fritidskonsulenter trygghet i att bedriva ordinarie verksamhet där barn och unga med funktionsnedsättning ingår som en naturlig del.

Utredning gällande nolltaxa för barn- och ungdomsföreningar

Idrotts- och friluftsansslutningen, som är ett forum för barn- och ungdomsföreningar i kommunen har lyft fram nolltaxa som det främsta önskemålet gällande stöd till föreningslivet. Med anledning av detta fick Kultur- och fritidsnämnden ett uppdrag i budget att utreda möjligheterna till nolltaxa.

Utredningen visade på både för- och nackdelar: Det som i dagsläget talar emot nolltaxa är:

- Efterfrågan på idrottsanläggningar är idag större än tillgången. Innan byggandet kommer ikapp måste de hallar som finns utnyttjas effektivt. Införandet av nolltaxa leder till överbokningar och ett sämre utnyttjande av halltider.
- Ojämligheten gentemot föreningar som inte har verksamhet i kommunens lokaler förstärks, framför allt hos de föreningar som hyr hos privata hyresvärdar till marknadspris.
- Osäkerhet kring vem det är som gynnas av nolltaxa.

Det som i dagsläget talar för nolltaxa är:

- Det symboliska värdet för föreningarna.

- Ökade möjligheter för de föreningar som har verksamhet i kommunens lokaler att hålla nere medlemsavgifter. Sänkta medlemsavgifter kan i sin tur göra det möjligt för fler av kommunens barn och ungdomar att ta del av kommunens föreningsliv.
- Minskad administration för föreningslivet.

Ytterligare slutsatser som dras i utredningen är att god balans mellan taxa och bidragsnivå är den bästa styrmekanismen för optimalt hallutnyttjande.

En fråga som väcks är också osäkerheten kring vem som gynnas av nolltaxa och att detta bör ställas i relation till övriga bidrag som ges. (Detta svar ska vi försöka ge i denna utredning – dvs ska vi förstärka mer av samma eller satsa på det som är ”mörka fläckar”)

Stockholmsidrottens kartläggning

Stockholmsidrotten, som består av Stockholms idrottsförbund (Riksidrottsförbundets distriktsorganisation) och SISU Idrottsutbildarna Stockholm, har genomfört en kartläggning av distriktets kommuner med hjälp av statistik från IdrottOnline (idrottens bidragsportal). Denna kartläggning visar att unga toppar sitt deltagande i idrottsföreningar tidigt, vid 11 års ålder och att deltagandet sedan drastiskt minskar. Det är en allmän trend i samhället men där Österåker ligger något tidigare. Störst minskning i deltagandet står flickorna för.

- Österåkers unga toppar deltagandet vid 11 års ålder. Sen blir det ganska snabbt färre som är aktiva i föreningslivet. Speciellt flickor.
- Endast 19 % av flickorna är kvar i förening vid 20 års ålder. Vid 25 år är bara 9 % av flickorna och 13 % av pojkarna och som är kvar.
- Endast 39 % av de mellan 7 och 20 år som idrottar är flickor.
- Trots en befolkningsökning på 7 % minskar antal deltagartillfällen något.

Stockholmsidrotten drar slutsatsen i kartläggningen att idrotten i Österåker inte är jämställd. Få flickor idrottar och många av dem slutar vid 16 år. Även väldigt få av pojkarna är fortsatt aktiva vid 25 år.

Föreningsbidrag i Österåkers kommun – enkät

Kultur- och fritidsförvaltningen genomförde 2016 en webbenkät angående föreningsbidragen för att belysa hur stor kännedom föreningarna har om de olika bidragen, vilka bidrag de ser som viktiga och vad de helst skulle vilja kunna söka bidrag till.

Av de 11 föreningar som svarade anser 54,5 % att Aktivitetsbidraget är det viktigaste bidraget. 45,5 % anser att bidrag till Anläggning (36,4 %) samt subventionerade lokalhyra (9,1 %) är viktiga. Fyra av de 11 föreningarna är föreningar som driver och äger egna anläggningar.

På frågan kring vad man helst vill kunna söka bidrag till är svaret Verksamhetsutveckling 45,5 %, Projekt 36,4 % och Utbildning 18,2 %.

Ideella föreningar i Österåker – kultur

Under 2016 genomfördes en kartläggning av kommunens kulturföreningar. Detta för att skapa en tydligare bild vilka de är, hur de själva kategoriserar sig, om de har anläggningar och vilka behov av stöd de har. Av dem är 33 stycken ideella föreningar, två är stiftelser, en är ekonomisk förening och en har angivit ”annan” som organisationsform.

Av de 40 enkäter som Kultur- och fritidsförvaltningen har skickat ut har 37 besvarats. Dessa 40 föreningar är de som förvaltningen på olika sätt har kommit i kontakt med. Merparten av medlemmarna i dessa föreningar är över 65 år.

Föreningarna själv kategoriserar sig som kulturföreningar, hembygdsföreningar, intresseorganisationer och stödförening/vänförening:

Kulturförening	70 %
Hembygdsförening	13,5 %
Intresseorganisationer	13,5 %
Stödförening/vänförening	3 %

Merparten hyr lokaler, 45 %, och cirka 20 % äger själv sina lokaler. Resterande föreningar hyr lokaler vid enstaka tillfällen och/eller ses hemma hos någon eller i allmänna lokaler.

De fasta kostnaderna som föreningarna har uppgivit spänner från noll kronor till ca 30 000 om året. Ungefär hälften av dem anser att deras lokalbehov inte är uppfyllda.

Hälften av föreningarna har mellan 2014-2016 sökt och beviljats bidrag från kommunen. 73 % har fått bidrag från annat håll.

Föreningarna önskar ökat stöd för projekt, anläggning/drift, verksamhetsutveckling samt för utbildning:

Projekt	37,5 %
Anläggning/drift	28 %
Verksamhetsutveckling	22 %
Utbildning	12,5 %

Omvärldsbevakning

Idrottsrörelsen (Riksidrottsförbundet och dess anslutna Specialidrottsförbund) har gemensamt fattat beslut om en ny verksamhetsidé och en ny idrottsmodell.

Utvecklingsarbetet går under namnet ”Från triangel till rektangel - Så många som möjligt, så länge som möjligt i en så bra verksamhet som möjligt”, och innebär att verksamheten inte längre ska smalna av från en bas till toppen av en triangel. Det ska finnas utrymme för idrottande även för dem som inte vill satsa på en elitkarriär, och för idrottande längre upp i åldrarna ”idrott hela livet”. Modellen ska alltså breddas till en rektangel. De frågor som idrottsrörelsen identifierat, som föreningslivet står inför är

För att nå fram med sin nya verksamhetsidé söker man samverkan med kommuner för att nå en verklig förändring på föreningsnivå. Diskussion pågår också på vilket sätt det kan komma att innebära ett förändrat bidragssystem. Redan har nu idrotten ändrat inriktningen på det stöd som heter idrottslyftet för att stödja den nya verksamhetsidén.

Frågan uppstår alltså om nuvarande bidragssystem egentligen mest befrämjar ”mer av samma” och på vilket sätt bidrag i stället kan verka för en reell förändring i önskad riktning.

Resonemang och slutsatser

Vad utredningen fram för allt visar är svårigheten att göra en kartläggning som gör det möjligt att dra några slutsatser om nivåerna är rimliga, till vilken kvalitet som föreningarna genomför verksamhet eller hur tillgänglig verksamheten är. Utifrån kommunallagens likställighetsprincip, som innebär att kommunens medlemmar ska behandlas på ett likvärdigt sätt, är det tveksamt om kommunens alla bidrag betalas ut på ett fullt ut likställigt sätt. Det är framförallt otydliga vägar för föreningslivet om vem som kan söka och få bidrag i form av låga arrendekostnader och bidrag för renoveringar från Kommunstyrelsen.

Man kan av utredningarna utläsa att de kontanta bidragen uppgår till 6 mnkr (3,6 till verksamhetsrelaterat och 2,4 för lokalrelaterat). Lokalsubventionerna uppgår till cirka 6,5 mnkr. Nivån på lokalsubventionerna gäller i stort sett bara idrottsföreningarna eftersom subventionen till kulturföreningarna för 2015 inte gick att kartlägga. Försöken att även kartlägga detta indikerar att den subventionen inte varit så omfattande 2015.

Man kan se att det är väldigt olika från verksamhet till verksamhet hur förhållandet ser ut mellan aktivitetsbidraget och vad man behöver betala i lokalkostnader. Vissa föreningar betalar mer i hyra än vad man får i aktivitetsbidrag och andra betalar mindre. Den utredning som gjordes angående införande av nolltaxa visar på några fördelar men också nackdelar i en kommun som vill ha ett effektivt hallutnyttjande. Ett alternativ till nolltaxa kan alltså vara att i vissa fall sänka taxan på vissa objekt.

Den stora andelen bidrag går till idrotten och dess verksamhet. Om en kommun vill att verksamheten ska fortgå som den gör är valet att utöka de bidragen som existerar – det vill säga att öka det verksamhetsrelaterade bidraget i form av deltagare och sammankomster samt att öka lokalsubventionen.

Stockholmsidrottens kartläggning pekar dock på att det råder viss ojämlikhet i verksamheten för pojkar och flickor. Vad som ligger bakom ojämlikheten framgår dock inte.

Idrottsrörelsen står inför en stor förändring där man vill gå från att det ska gå idrotta längre upp i åldrarna och där man inte ska behöva välja en elitkarriär.

Det är 78 föreningar som uppburit bidrag 2015. Av dem var 50 % idrottsföreningar som fick 59 % av de verksamhetsrelaterade bidragen. Av de 78 föreningarna var cirka 14 % kulturföreningar som fick 6,9 % av de verksamhetsrelaterade bidragen.

Vad dessa siffror inte säger är hur många människor som de olika verksamheterna omfattar. Ur ett folkhälsoperspektiv är det viktigt med fysisk aktivitet och det är utan tvivel idrottsföreningarna som tillhandahåller regelbunden verksamhet för flest utövare. Dock är valfriheten en viktig parameter inbyggd i Österåkers kommuns vision och det är därför rimligt att anta att det ska finnas möjligheter för både idrottsutövande och kulturellt uttryck.

Frågan är alltså om man från kommunens sida vill fortsätta att stödja den enskilda föreningens verksamhet att omfatta ”så många som möjligt så ofta som möjligt” eller om man vill utöka bidragsgivningen till att i större utsträckning bidra till aktiviteter med stor valfrihet för individen. Det sistnämnda innebär att i större omfattning än idag stötta verksamheter som inte har en så fixerad struktur. Hembygdföreningar, till exempel, uppbär idag små verksamhetsrelaterade bidrag. De har dock ofta verksamhet som fyller ett brett spektrum av åldrar och som spänner över allt ifrån kulturella aktiviteter och folkbildning till idrott. Därtill har de ofta utmaningar när det gäller drift och skötsel av sina fastigheter. Föreningar som verkar i isolerade områden av kommunen, till exempel i skärgården, kännetecknas också de av väldigt breda verksamheter. Bygdegårdsföreningar och byalag tillhandahåller lokaler där

kommunala alternativ saknas och fyller en viktig funktion både för föreningslivet men också det oorganiserade kultur- och fritidslivet.

Vilka åtgärder som ska beslutat utifrån de olika undersökningarna och kartläggningarna är i grunden beroende av vad de folkvalda i Österåkers kommun vill åstadkomma.

Finns en samsyn med idrottsrörelsens vision att gå från triangel till rektangel innebär det på sikt att aktivitetsbidraget behöver omvärderas. I dagens system gynnas föreningen ekonomiskt ju flera gånger per vecka någon utövar en enskild idrott. (aktivitetsbidraget ger bidrag per sammankomst och deltagare). Det stimulerar dock inte att föreningar samverkar och att ungdomar kan prova på olika aktiviteter. Men en förändring av det systemet bör ske på lång sikt och tillsammans med föreningslivet. Aktivitetsbidraget, framför allt det statliga, är av föreningarna ett mycket betydande bidrag och kan troligen inte förändras drastiskt då det skulle slå undan benen för många idrottsföreningar.

Möjliga åtgärder

Kultur- och fritidsförvaltningen, som genomfört utredningen, har utifrån slutsatserna sett olika möjliga åtgärder.

Se över balansen mellan hyra och bidrag

I dagsläget föreslår förvaltningen kommunen att inte genomföra nolltaxa till lokaler för barn- och ungdomsverksamhet. Däremot kan det finnas viss anledning att se över bidrag och hyror i förhållande till att det för en del föreningar är ett nollsummespel och att det för en del föreningarna även är en kraftig kostnad.

Gemensam policy/riktlinjer

Gemensam policy/riktlinjer för föreningsbidrag tas fram som fastställs i Kommunfullmäktige då de gäller för alla nämnder och efter eventuella omorganisationer. Respektive nämnd har sedan, utifrån de gemensamt antagna riktlinjer, egna kriterier/riktlinjer utifrån det ansvar som är angivet i reglementen. Detta handlar ytterst om transparens och likställighet mellan föreningar. Det är också viktigt för bedömningen att förvaltningarna har något att hålla sig till. Tydliga riktlinjer gör även att föreningarna vet hur de ska förhålla sig.

Modell för anläggningsbidrag och arrende

Ta fram en modell för anläggningsbidrag och arrende som är förutsägbart och transparent. Undersök möjligheten för anläggningsbidrag för andra föreningar än barn- och ungdomsföreningar, exempelvis kulturföreningar och hembygdsföreningar.

Åtgärder på sikt

Med utgångspunkt från att människors fritidsvanor ständigt utvecklas bör också det stöd som kommunen ger kunna förändras. Det är viktigt att veta åt vilket håll individer vanor förändras. Det går alltså inte genom en rapport eller några kartläggningar anse sig vara färdig med hur bidragen till föreningslivet ska se ut eller hur de ska utvecklas. Att skapa tydliga riktlinjer och rutiner är en nödvändighet för att kunna följa upp bidragsgivningen. För att rusta kommunen för att fatta beslut i framtiden är det framför allt två åtgärder som föreslås:

- Genomföra en komplett fritidsvaneundersökning i Österåkers kommun.
- Se över vilket stöd som kan ges till föreningslivet vid sidan av bidrag och subventioner.
- Via bidragssystemet gynna idrottsrörelsens utveckling i samklang med vision 2025.

Rapport – bidragsöversyn av bidrag i Österåkers kommun
Kultur- och fritidsförvaltningen
2017-05-23
Katti Bauer
Sakkunnig Idrott- och fritid